

time to momo

TREINREISGIDS

ITALIË

MILAAAN • VENETIË • FLORENCE • PISA
SIENA • ROME • NAPELS • POMPEÏ

TREINEN DOOR

ITALIË

Jij gaat Italië ontdekken met de trein! Van cultuur snuiven in Florence tot de Romeinse oudheid ontdekken in Pompeï en van het Colosseo – een van de zeven wereldwonderen – bezoeken in Rome tot de toerist uithangen bij de Torre di Pisa: deze gids leidt je langs acht Italiaanse steden, mét handige treinroutes en tips voor het kopen van treintickets.

Voor elke stad vind je praktische informatie en een leuke wandelroute. Met Time to Momo ga je van de gebaande wegen af en wandel je, terwijl je de mooiste bezienswaardigheden meepikt, zo naar de tofste restaurants, vintagemarkten, creatieve hotspots en fijne parken waar de locals zelf graag komen.

Mocht je nog meer wandelingen willen maken, dan heeft (bijna) elke stad ook zijn eigen gids die je, naast de belangrijkste bezienswaardigheden, door de minder bekende wijken van de stad leidt. Kijk voor onze andere Time to Momo-gidsen bij je lokale boekhandel of download de routes via de Time to Momo-app (zie ook pagina 204). Op onze website [timetomomo.com](https://www.timetomomo.com) boek je ook meteen de leukste hotels voor je trip.

Plan je eigen treinreis en ontdek Europa op een duurzame manier. It's Time to Momo!

TREININFORMATIE

Wanneer je vanaf station Amsterdam Centraal of Bruxelles-Midi naar Parijs (Gare du Nord en Gare de Lyon) reist, reis je met een hogesnelheidstrein van **Eurostar**. Vanaf Parijs brengt treinmaatschappij **TGV Lyria** je met een hogesnelheidstrein naar Zürich Hauptbahnhof. Om in Milaan te komen, stap je op de hogesnelheidstrein van de Italiaanse treinmaatschappij **Trenitalia**. Met deze treinmaatschappij reis je verder binnen Italië.

Het is vanaf Amsterdam Centraal en Bruxelles-Midi ook mogelijk om via Basel SBB en Lugano naar Milaan te reizen. Je gaat dan met de ICE van **NS International** en **Deutsche Bahn** naar Basel en met treinmaatschappij **SBB** naar Lugano en Milano Centrale. Wanneer je vanaf Bruxelles-Midi reist, heb je nog een extra overstap op Köln Hauptbahnhof.

Er zijn geen nachttreinen die rechtstreeks van station Amsterdam Centraal of Bruxelles-Midi naar de Italiaanse steden rijden. Wel rijden er verschillende nachttreinen vanuit München. Zo kun je met de nachttrein van **Nightjet** vanuit München naar Milaan, Venetië, Florence en Rome. Let wel dat de reistijd dan wat langer is.

HANDIGE WEBSITES & APPS

Kijk op onderstaande websites en bijbehorende apps voor meer informatie, dienstregelingen en tickets.

NS International > [nsinternational.com](https://www.nsinternational.com)

Interrail > [interrail.eu](https://www.interrail.eu)

Eurostar > [eurostar.com](https://www.eurostar.com)

TGV Lyria > [tgv-lyria.com](https://www.tgv-lyria.com)

SBB > [sbb.ch/en](https://www.sbb.ch/en)

Deutsche Bahn > [int.bahn.de/nl](https://www.int.bahn.de/nl)

Trenitalia > [trenitalia.com](https://www.trenitalia.com)

Nightjet > [nightjet.com](https://www.nightjet.com)

Voor de laagste prijs is het handig om zo vroeg mogelijk je tickets te boeken. Als je met TGV Lyria en Trenitalia reist, kun je je reis vier maanden voor vertrek boeken. Bij Eurostar en Nightjet is het mogelijk om zes maanden voor vertrek te boeken. Het kan handig zijn om de One Country Pass van **Interrail** of de Trenitalia Pass aan te schaffen voor je treinreis binnen Italië. Met die laatste reis je met 3, 4, 7 of 10 ritten naar alle bestemmingen van Trenitalia.

ROUTE

Amsterdam Centraal/
Bruxelles-Midi

1 Milaan

Milano Centrale

2 Venetië

Venezia Santa Lucia

3 Florence

Firenze Santa Maria Novella

4 Pisa

Pisa Centrale

5 Siena

Siena FS

7 Napels

Napoli Centrale

6 Rome

Roma Termini

8 Pompeï

Pompei

ROUTES IN DEZE GIDS

1° STATION

MILAAAN CENTRO

In het bruisende centrum staan bekende monumenten en kun je naar hartenlust shoppen. Vergeet het Quadrilatero della Moda niet, met showrooms van alle beroemde modehuizen.

► pagina 10 _____

2° STATION

VENETIË SAN MARCO

De highlights van Venetië met de hoogste concentratie van monumenten, musea, winkels en toeristen.

Bezoek het Piazza San Marco, het Palazzo Ducale en Teatro La Fenice.

► pagina 34 _____

3° STATION

FLORENCE DUOMO, SAN LORENZO & SAN MARCO

Op het plein voor de Duomo is het altijd een drukte van belang. Vanaf hier kun je makkelijk naar de Mercato Centrale lopen en naar de Galleria dell'Accademia om de *David* te bewonderen.

► pagina 58

4° STATION

PISA CENTRO & LUNGARNO

Pisa is een stad van studenten, de scheve toren en sfeervolle straatjes en pleinen met leuke cafés, fijne eetplekjes en hippe winkels.

► pagina 82 _____

5° STATION

SIENA PIAZZA DEL CAMPO & CENTRO

In de zomermaanden is Siena een drukbezochte plaats. De stad is populair dankzij de vele ambachtelijke winkels, renaissance-schilderkunst, toffe eetplekjes en de paardenraces in juli en augustus.

► pagina 106 _____

6° STATION

ROME COLOSSEO & MONTI

'Zolang het Colosseum blijft staan, zal ook Rome blijven staan.' Verbaas je over de bouwdrift van de Romeinen, bezoek de Fori en het Palatino en duik dan Monti in voor een *aperitivo*.

► pagina 130 _____

7° STATION

NAPELS CENTRO STORICO & RIONE SANITÀ

Dit is het meest karakteristieke deel van Napels, met indrukwekkende bezienswaardigheden en de voor Napels zo typerende parallel lopende straten, de Decumani.

► pagina 154 _____

8° STATION

POMPEÏ PORTICI, ERCOLANO, VESUVIUS & POMPEÏ

In het gebied rondom de Vesuvius vind je opgravingen van antieke steden, zoals de Scavi di Pompei en de Scavi di Ercolano. Een beklimming van de vulkaan zelf is ook een must.

► pagina 178 _____

FEESTDAGEN EN FESTIVALS

Italië kent naast Nieuwjaar, Pasen, Hemelvaart, Pinksteren en Kerstmis de volgende feest- en gedenkdagen:

- 6 januari** > Epifania (Driekoningen)
- 25 april** > Festa della Liberazione (Bevrijdingsdag)
- 1 mei** > Festa di Lavoro (Dag van de Arbeid)
- 2 juni** > Festa della Repubblica (Feest van de Republiek)
- 15 augustus** > Ferragosto (Maria-Hemelvaart)
- 1 november** > Tutti Santi (Allerheiligen)
- 2 november** > Giorno dei Morti (Allerzielen)
- 8 december** > Immacolata Concezione (Maria-Onbevleete-Ontvangenis)

Op deze dagen bestaat de kans dat bepaalde bezienswaardigheden, winkels en restaurants gesloten zijn. Augustus is de vakantiemaand in Italië. Sommige winkels zijn dan een paar weken *chiuso per ferie*, ofwel wegens vakantie gesloten.

Er zijn ook feestdagen die per stad verschillen:

MILAAAN

7 december > Sant'Ambrogio
(beschermheilige van Milaan)

VENETIË

februari/maart > Carnaval
zondag na Hemelvaart > Festa della
Sensa: een processie van boten en
gondels
21 november > Festa della Madonna
della Salute

FLORENCE

24 juni > San Giovanni Battista
(beschermheilige van Florence)

NAPELS

19 september > San Gennaro
(Heiligendag van Januarius)

SOCIETÀ
CANOTTIERI
FIRENZE

8

MILAAN

Milaan staat bekend als de stad van mode en design, maar biedt nog zo veel meer. Het is een grote, moderne stad met een relatief compact centrum dat je makkelijk te voet kunt verkennen. Wandel via historische bezienswaardigheden naar moderne architectonische hoogstandjes, dompel je onder in kunst en cultuur en ervaar de bedrijvigheid in misschien wel de meest dynamische stad van Italië.

PRAKTISCH

De bekendste monumenten vind je in het oude centrum. Beroemde modehuizen als Prada en Dolce & Gabbana hebben hun thuisbasis in het Quadrilatero della Moda, ook wel de 'gouden vierhoek' genoemd. In de smalle straten van het rustige Brera vind je de kleinere boetieks en gezellige barretjes; voor toonaangevende architectuur ga je naar Porta Garibaldi en Isola. Liefhebbers van antiek en vintage struinen langs de kanalen in de wijk Navigli, terwijl trendsetters zich haasten naar Tortona. Hier vormen oude fabriekshallen nu hubs voor mode en design. Buiten het centrum vind je het enorme Fondazione Prada.

OPENBAAR VERVOER

Vanaf station Milano Centrale en in de stad zelf kun je het best met de metro reizen. Om van het station bij het begin van de route te komen, pak je metro M3 richting San Donato en stap je uit bij halte Repubblica. Er zijn goede busverbindingen, maar trams en metro's zijn duidelijk aangegeven en bovendien veel sneller. Een metro- of tramkaartje kost 2,20 euro en is 90 minuten geldig. Kaartjes zijn verkrijgbaar op de metrostations of in de vele tabakswinkels in de stad. Er zijn ook kaartjes voor 24 uur (7,60 euro) of 72 uur (15,50 euro). De metro's rijden van 6.00 uur tot 0.30 uur. In- en uitchecken (het laatste hoeft alleen in de metro) kan ook met bankpas of creditcard. Er is ook een nachtnet van bussen die de metrolijnen vervangen, maar de tijden daarvan kunnen veranderen. Meer informatie vind je op *atm.it*.

FIETS

In Milaan is fietsen op zich goed te doen, hoewel het overige verkeer wel minder respectvol is dan in Nederland en België. De stad is niet al te groot en het is er vlak. Je kunt een fiets huren met BikeMi. In het centrum staan bijna 5500 fietsen, verdeeld over 320 stallingen. Via de app van BikeMi kun je een abonnement kopen. Deze app heb je ook nodig om de fietsen uit de stallingen te halen. Een dagkaart kost 4,50 euro, voor een weekkaart betaal je 9 euro. Bij de gewone fietsen is het eerste halfuur gratis, voor elektrische fietsen betaal je het eerste halfuur 0,25 euro. Vervolgens betaal je 0,50 euro per half uur, met een maximale huur van twee uur aaneengesloten.

ETEN & DRINKEN RONDOM STATION MILANO CENTRALE

Café Gorille is een hippe bistro waar je terecht kunt voor ontbijt, lunch, *aperitivo* en diner. Het is gesitueerd in de enige nog overgebleven *casa di ringhiera*, een typisch Milanees appartementengebouw met galerij.

via gaetano de castillia 20, telefoon +39026887627, cafegorille.it, open di-do 12.00-0.00, vr 12.00-1.00, za-zo 10.00-0.00

OOK DE MOEITE WAARD

Als je aan de drukte en warmte van de stad wilt ontsnappen, brengt de trein je in ongeveer een uur naar **Mandello del Lario** of **Abbadia Lariana** om een dagje te zwemmen in het Comomeer. Andere suggesties zijn de stadjes **Como** op 45 minuten afstand met de trein, of **Bergamo** op een uur afstand met de trein.

HOTEL: SPICE HOTEL MILANO

Op vijf minuten wandelen van Milano Centrale vind je **Spice Hotel Milano**. Het hotel is een mix van oud en nieuw; het is gevestigd in een 19e-eeuws gebouw, maar binnen vind je een moderne en industriële inrichting.

via vitruvio 48

Bekijk nog veel meer **leuke hotels en appartementen** uit **onze selectie** via deze QR-code en **ontdek alle voordelen** van boeken bij Time to Momo!

OVER DE ROUTE

Deze route neemt je mee langs de meest bekende bezienswaardigheden van Milaan, zoals de Duomo, het Teatro alla Scala en de Galleria Vittorio Emanuele II. De vele musea maken dit een goede route voor liefhebbers van kunst en cultuur. Ook shoppers kunnen hier hun slag slaan; je loopt namelijk door zowel het Quadrilatero della Moda, waar alle grote modehuizen minstens één winkel hebben, als door Corso Vittorio Emanuele II, die wordt gedomineerd door de grote internationale winkelketens.

DE WIJKEN

Het centrum van Milaan is tegelijkertijd ook het oudste deel van de stad, waar in de Romeinse tijd al thermen waren. Aan de noordoostzijde van het centrum vind je de enorme **Giardini Pubblici Indro Montanelli**. Liefhebbers van cultuur en wetenschap kunnen terecht in de musea in en aan het park.

Als je onder de voormalige **Porta Nuova** door bent gelopen, kom je al snel in een gebied dat typerend is voor Milaan. Want ondanks dat de stad meer te bieden heeft dan mode en design, kun je in het centrum wel naar hartenlust shoppen. De chicste winkels zijn gevestigd in het Quadrilatero della Moda, het gebied tussen Via Monte Napoleone, Via Manzoni, Via della Spiga en Corso Venezia. Op zaterdag kunnen autoliefhebbers hier hun ogen uitkijken, wanneer de **Via Monte Napoleone** verandert in een boulevard waarover de duurste sportauto's rijden. Verder vind je er twee museumwoningen, **Museo Bagatti Valsecchi** en **Casa Poldi Pezzoli**.

De belangrijkste bezienswaardigheden zijn te vinden rondom het **Piazza del Duomo**. Ga naar het **Museo del Novecento** en flaneer door de beroemde **Galleria Vittorio Emanuele II**. Deze overdekte passage zorgt voor een waardige verbinding tussen het Piazza del Duomo en het **Teatro alla Scala**.

Ten zuiden van het Piazza del Duomo staat een van de oudste gebouwen van de stad, het **Ca' Grandà**, dat tegenwoordig gebruikt wordt als hoofdlocatie van de Università degli Studi di Milano, ook wel La Statale genoemd. Wanneer het tijd is voor een *aperitivo* vullen de terrasjes zich met een mix van studenten en Milanezen die in deze buurt werken.

WEINIG TIJD? DIT ZIJN DE HOOGTEPUNTEN:

Duomo + Galleria Vittorio Emanuele II + Giardini Pubblici Indro Montanelli + Teatro alla Scala + Museo del Novecento

TIPS ✨

- // Zeker doen als je voor het eerst in Milaan bent
- // Ideaal voor liefhebbers van kunst, cultuur en shoppen
- // Op zaterdagmiddag kan het erg druk zijn

CORSO GARIBALDI

BRERA

CENTRO

CINQUE VIE

COLOMNE

Palazzo Crivelli

Teatro Studio

M Lanza

Museo d'Arte e Scienza

M Cairoli

MERAVIGLI

Teatro Romano

Palazzo Mezzanotte

CINQUE VIE

VIA SANCROCE

VIA SANCROCE

VIA SANCROCE

VIA SANCROCE

VIA SANCROCE

VIA SANCROCE

VIA SANCROCE

Palazzo di Brera

Museo Astronomico di Brera

BRERA

Montenapoleone

Museo Teatrale alla Scala

Teatro dei filodrammatici

Palazzo Clerici

Statua di Leonardo da Vinci

Palazzo Marino

Museo del Duomo

Museo del 900

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo Astronomico di Brera

Montenapoleone

Palazzo Belgioioso

Gall. d'Italia

Palazzo Marino

Statua di Leonardo da Vinci

Palazzo Marino

Museo del Duomo

Museo del 900

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Palazzo Reale

Cripta di San Giovanni in Conca

Missori

Museo del Duomo

Teatro Manzoni

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Museo del Cinema

Galleria di Arte Moderna

Palazzo del Senato - Archivio di Stato

Palazzo Serbelloni

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Teatro Nuovo

Giardini Pubblici

Giardino della Guastalla

FINISH

MILAAAN CENTRO

- 1 Fondazione Luigi Rovati
- 2 Giardini Pubblici Indro Montanelli
- 3 Civico Planetario Ulrico Hoepli
- 4 Villa Reale / GAM / LùBar
- 5 Swiss Corner
- 6 Dondup
- 7 Patrizia Pepe
- 8 Bottega Ghianda
- 9 Emporio Armani
- 10 Il Salumaio
- 11 Museo Bagatti Valsecchi
- 12 Nilufar Gallery
- 13 Palazzo Morando / Costume Moda Immagine
- 14 Portrait
- 15 Basilica di San Babila
- 16 Via Monte Napoleone
- 17 Cova Monte Napoleone
- 18 Casa degli Omenoni
- 19 Casa del Manzoni
- 20 Museo Poldi Pezzoli
- 21 Teatro alla Scala
- 22 Galleria Vittorio Emanuele II
- 23 Marchesi 1824
- 24 Camparino in Galleria
- 25 Duomo
- 26 Museo del Novecento
- 27 Palazzo Reale / Museo del Duomo
- 28 Rinascente / Annex
- 29 Luini
- 30 Maschio Gioielli
- 31 Trattoria e Bottigliera da Pino
- 32 Chiesa di San Bernardino alle Ossa
- 33 Cantina Piemontese
- 34 Colibri
- 35 Ca' Granda
- 36 Torre Velasca
- 37 Basilica dei Santi Apostoli e Nazaro
- 38 Tamo

LEGENDA

- >> BEZIENSWAARDIGHEDEN
- >> ETEN & DRINKEN
- >> SHOPPEN
- >> LEUK OM TE DOEN

0 250 m

ROUTESBESCHRIJVING (ca. 8,2 km)

Begin bij metrohalte Porta Venezia. Bezoek het museum met Etruskische kunst **1** en ga de Giardini Pubblici in **2 3**. Wandel door het park en bekijk moderne kunst **4**. Als je het GAM uit komt, ga je links Via Palestro op voor koffie **5**. Steek Via Senato over. Ga links Via della Spiga in voor denim **6**. Loop terug naar Via Manzoni voor kleding en houten meubels **7 8**. Rechts op de hoek is een designhub **9**. Ga linksaf, Via Monte Napoleone in. Neem daar de tweede links voor een lunch **10** of ga links Via Gesù in voor een museumbezoek **11**. Ga dan aan het einde links voor interieurobjecten **12**, ga terug en loop over Via della Spiga. Ga rechts Via Sant'Andrea in. Bezoek het palazzo **13** en ga via de binnenplaats van Portrait **14** naar Corso Venezia. Ga rechts en wandel tot Piazza San Babila voor de basiliek **15**. Wandel over Corso Matteotti en ga al snel rechts, Via Monte Napoleone in voor luxe **16 17**. Ga links bij de kruising naar Via Pietro Verri. Net voorbij Piazza Filippo Meda zie je rechts een bijzondere gevel **18**. Ga de straat in en ga links voor een museumwoning **19**. Aan het eind rechts is er nog een **20**. Loop terug en ga Via Manzoni af naar Piazza della Scala **21**. Steek het plein schuin over en loop door de chique passage **22**, bewonder etalages, drink een kop koffie *al banco* of neem een *aperitivo* **23 24**. Bewonder erna het belangrijkste monument van Milaan **25**. Op dit plein vind je twee musea **26 27**. Wandel een rondje om de kathedraal en bekijk de grootste glas-in-loodramen van Europa. Bij Rinascente **28** kun je winkelen of wat eten met uitzicht op de Duomo. Ga Via Santa Radegonda in voor een snelle snack **29**. Ga rechts en direct weer rechts en loop Via Agnello uit. Ga linksaf, Corso Vittorio Emanuele II in. Hier vind je de grote winkelketens. Steek rechts Piazza San Babila over en loop over Via Borgogna om rechts Via Cerva in te gaan voor sieraden en lekker eten **30 31**. Ga aan het einde rechts en dan links, Corso Europa op. Loop deze uit, steek over en bezoek een kapel gemaakt van menselijke botten **32**. Ga links Via Laghetto in voor een lunch **33** of een boekwinkel met café **34**. Ga door de smalle Vicolo Laghetto naar Ca' Granda **35**. Aan het einde van de lange gevel zie je verderop het meest besproken gebouw van Milaan **36**. Vervolg je weg over Vicolo Santa Caterina en bezoek de basiliek **37**. Ga rechts en sluit je dag af met een aperitivo en hapjes op basis van mozzarella **38**.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

---

① De **Fondazione Luigi Rovati** is gewijd aan Etruskische en moderne kunst. De Etrusken leefden in het midden van Italië voordat de Romeinen de macht overnamen en waren bedreven in het maken van verfijnde objecten, wapens en andere gebruiksvoorwerpen. Op de eerste verdieping vind je een combinatie van Etruskische en moderne kunst, met werken van onder andere Andy Warhol, futurist Lucio Fontana en Ai Wei Wei.

corso venezia 52, fondazione.luigi.rovati.org, open wo-za 10.00-20.00, entree € 16, metro m1 porta venezia, palestro

④ In de Giardini Pubblici ligt **Villa Reale**, een van de plekken in Milaan die in het bezit was van Napoleon. Hier is de **GAM** (Galleria d'Arte Moderna) gehuisvest. Het museum toont een collectie 19e-eeuwse Italiaanse kunst met schilderijen en beelden van onder anderen Piccio en Pellizza. Daarnaast heeft het een verzameling kunstwerken van onder meer Matisse, Van Gogh en Picasso. Voor koffie kun je terecht bij **LùBar**, op de binnenplaats van het museum.

via palestro 16, gam-milano.com, open di-za 9.00-17.30, entree € 5, elke 1e & 3e d/v/d maand gratis vanaf 14.00, metro m1 palestro, m3 turati, montenapoleone

⑪ Het **Museo Bagatti Valsecchi** is gevestigd in een palazzo uit het eind van de 19e eeuw. Vroeger was dit het woonhuis van twee broers, de baronnen Fausto en Giuseppe Bagatti Valsecchi. De erfgenamen besloten dat hun verzameling renaissancekunst niet verloren mocht gaan. Na een grondige renovatie kun je hier nu genieten van kunst, maar vooral ook de 15e- en 16e-eeuwse inrichting.

via gesù 5, museobagattivalsecchi.org, open wo 13.00-20.00, do-vr 13.00-17.45, za-za 10.00-17.45, entree € 12, metro m1 san babila, m3 montenapoleone

⑬ In het **Palazzo Morando** is op de eerste verdieping een permanente tentoonstelling met schilderijen van scènes uit Milaan in de 17e, 18e en 19e eeuw. Daarnaast is er een wisselende tentoonstelling gewijd aan de geschiedenis van de mode, **Costume Moda Immagine**. Je ziet er (historische) kledingstukken, stoffen en accessoires. Op de begane grond zijn tijdelijke (foto)tentoonstellingen.

via sant'andrea 6, costumemodaimmagine.mi.it, open di-za 10.00-17.30, entree gratis, metro m1, m4 san babila, m3 montenapoleone

15 De **Basilica di San Babila** werd gebouwd op de restanten van de Romeinse thermen en was lang een van de belangrijkste kerken van de stad. Voor de kerk staat een zuil met een leeuw. Deze is volgens de lokale legende achtergelaten door de Venetianen: toen zij de machtsstrijd om de stad verloren, bleef de leeuw hier over de Milanezen waken, vooral om te laten zien dat ze nooit ver weg waren...

corso monforte 1, santiprofeti.it, open ma-vr 7.30-12.00 & 15.30-19.00, za 8.00-12.00 & 15.30-19.30, zo 8.30-13.15 & 16.00-19.30, entree gratis, metro m1, m4 san babila

18 Het **Casa degli Omenoni** werd in 1565 gebouwd naar ontwerp van opdrachtgever en beeldhouwer Leone Leoni, maar het uithakken van de enorme beelden is het werk van Antonio Abondio. In de lijst boven de deur heeft Leoni zich laten vereeuwigen naast twee leeuwen. Dit zou niet alleen refereren aan zijn naam (*leone* is Italiaans voor 'leeuw'), maar ook zijn opvliegende karakter uitbeelden. Het pand is nu in bezit van een chique mannenclub en niet geopend voor publiek.

via degli omenoni 3, niet open voor publiek, metro m1, m3 duomo

⑲ Alessandro Manzoni (1785-1873) was een van de voornaamste schrijvers van Italië. Zijn beroemdste werk is de historische roman *I promessi sposi* (*De verloofden*), het meest gelezen boek uit de Italiaanse literatuur. In zijn voormalige woonhuis **Casa del Manzoni** is een tentoonstelling ingericht over zijn leven. Er is ook een bibliotheek en een studieruimte waarin je op afspraak terecht kunt als je je wilt verdiepen in de werken van de schrijver en de invloed die hij had en nog steeds heeft.

via gerolamo morone 1, casadelmanzoni.it, open di-vr 10.00-18.00, za 14.00-18.00, entree € 9, metro m1 duomo, san babila, m3 montenapoleone

⑳ In 1871 besloot Giacomo Poldi Pezzoli om van zijn 19e-eeuwse huis een museum te maken. In de collectie schilderijen van **Museo Poldi Pezzoli** zitten renaissancestukken (waaronder een Botticelli uit 1495), maar ook klassieke schilderijen uit de 18e eeuw (onder andere van Canaletto en Tiepolo). Ook bewonder je hier antieke horloges en harnessen. Er worden regelmatig tijdelijke tentoonstellingen georganiseerd.

via manzoni 12, museopoldipezzoli.it, open ma & wo-zo 10.00-19.30, entree € 14, metro m1 duomo, m3 montenapoleone

㉒ De chique passage **Galleria Vittorio Emanuele II** werd in 1867 geopend. Doel was het verbinden van de twee belangrijkste monumenten in de stad: het Teatro alla Scala en de Duomo. De vloer onder de koepel van de Galleria is versierd met een mozaïek met daarin onder andere de wapens van het voormalige Koninklijk Huis van Savoye: een wit kruis op een rood vlak. Hieromheen staan de symbolen van vier (voormalige) hoofdsteden van het land: Milaan (ten tijde van Napoleon) en vervolgens Turijn, Florence en Rome. Turijn wordt gesymboliseerd door een stier; een rondje draaien op zijn ballen schijnt geluk te brengen. piazza del duomo / piazza della scala, open dagelijks, metro m1, m3 duomo

㉓ De **Duomo** van Milaan is een van de grootste kerken van Italië. In 1386 begon men met de bouw en pas zes eeuwen later was de kathedraal klaar. In en op de gotische kerk staan meer dan 3400 beelden van heiligen, dieren, monsters en enkele bekende en minder bekende figuren uit de Italiaanse geschiedenis. De gouden Madonnina op de hoogste toren is al van verre te zien. Wil je haar van iets dichterbij bekijken, koop dan een toegangskaart voor een bezoek aan

de *terrazze*. Vanaf het dak van de kathedraal heb je uitzicht over de stad en bij helder weer zelfs tot aan de Alpen.

piazza del duomo 18, duomomilano.it, open kerk dagelijks 9.00-19.00, crypte ma-vr 11.00-17.30, za 11.00-17.00, zo 13.30-15.30, entree kerk + museum € 10, terrazze met trap € 14, terrazze met lift € 16, combiticket kerk, terrazze met trap + museum € 20, metro m1, m3 duomo

②6 Het **Museo del Novecento** is gevestigd in het Palazzo dell'Arengario, gebouwd in de jaren 30 en door Mussolini gebruikt om het volk toe te spreken. Het is bekleed met marmer uit dezelfde groeve als het marmer van de Duomo. In 2010 is het geopend als museum voor moderne kunst. Je kunt hier werken bewonderen van kunstenaars als Mondriaan, Picasso en Matisse.

via marconi 1, museodelnovecento.org, open di-zo 10.00-19.30, entree € 5, metro m1, m3 duomo

②7 Al in de 14e eeuw was op deze plek het Milanese stadsbestuur gevestigd; later was hier ook de woning van degene die de leiding over de stad in handen had. Het huidige **Palazzo Reale** dateert uit 1778 en huist tegenwoordig een museum waar uiteenlopende, wisselende tentoonstellingen van internationaal bekende artiesten worden georganiseerd, alsook het **Museo del Duomo**. Een bezoek aan dit museum is gratis als je een ticket voor de Duomo hebt.

piazza del duomo 12, palazzorealemilano.it, duomomilano.it/cultura-e-arte/museo-del-duomo, open di-wo & vr-zo 10.00-19.30, do 10.00-22.30, entree palazzo reale € 17, metro m1, m3 duomo

③2 De **Chiesa di San Bernardino alle Ossa** onderscheidt zich van andere Milanese kerken met een wel heel macabere kapel. Deze *ossaria* is langs alle muren gedecoreerd met menselijke botten (*osse*) en schedels, afkomstig van de begraafplaats die tot de 12e eeuw naast de kerk lag. Vergeet niet de in 1693-1694 door Sebastiano Ricci beschilderde koepel te bekijken.

piazza santo stefano, sanbernardinoalleossa.it, open ma-vr 8.00-18.00, za 9.30-18.00, zo 9.30-12.00, entree gratis (vrijwillige bijdrage), metro m1, m4 san babila

③5 Het **Ca' Grandà** ('groot huis') was tot 1939 het grootste ziekenhuis van de stad. In 1456 werd met de bouw begonnen; uiteindelijk werd het derde en

laatste deel van het ziekenhuis pas begin 18e eeuw afgemaakt. Na de bombardementen in de Tweede Wereldoorlog werd het gerenoveerd. Tegenwoordig is dit het hoofdgebouw van La Statale, een van de grootste universiteiten van Milaan.
via festa del perdono 7, open ma-za 8.00-18.00, entree gratis, metro m1 san babila, m4 sforza policlinico

③⑥ In 1958 werd een van de meest besproken gebouwen van Milaan in gebruik genomen. Men vindt de 106 meter hoge **Torre Velasca** óf ronduit lelijk, óf men is er weg van. De vorm is het gevolg van ruimtegebrek: om veel kantoorruimte en appartementen op een beperkt oppervlak te kunnen realiseren, wordt het gebouw naar boven toe breder. Aan deze vorm dankt het haar bijnaam *il fungo* ('de paddestoel').

piazza velasca 3, niet open voor publiek, metro m3 missori, m4 sforza policlinico

③⑦ De **Basilica dei Santi Apostoli e Nazaro** is een van de oudste basilieken van Milaan. Het is een van de vier kerken die in de 4e eeuw n.Chr. in opdracht van de aartsbisschop Sant'Ambrogio werden neergezet. Hij wilde laten zien dat Milaan geen heidense stad meer was en liet op de vier belangrijkste toegangswegen naar Milaan een kerk bouwen. Deze kerk is destijds aangewezen om de overblijfselen van de apostelen Johannes en Thomas te bewaren, en werd daarom ook wel de Apostelenbasiliek genoemd. Tijdens een brand in 1075 zijn deze overblijfselen verloren gegaan.

piazza san nazaro in brolo 5, open ma-vr 7.30-12.00 & 15.30-18.30, za 8.00-12.30 & 15.30-18.30, zo 8.00-12.30 & 16.00-18.30, entree gratis, metro m3 crocetta/missori, m4 sforza policlinico

ETEN & DRINKEN

⑤ Vanbuiten ziet **Swiss Corner** er misschien wat kil uit, maar het is een prima plek om je dag op zijn Italiaans te beginnen met een cappuccino en *brioche* (croissant) aan de bar. De menukaart is divers, van belegde broodjes tot poké-bowls en wekelijks specials, meestal een keuze aan Italiaanse gerechten.

via palestro 2, telefoon +390276390698, swisscornermilano.it, open dagelijks 7.30-2.00, prijs €€, metro m3 turati, m1 palestro, tram 1 piazza cavour

⑩ **Il Salumaio** ('worstenmakerij', traditioneel een winkel waar je vleeswaren koopt) is gevestigd in het Palazzo Bagatti Valsecchi, waar ook het gelijknamige museum te vinden is. In dit restaurant eet je traditioneel Milanese gerechten, zoals *ossobucco* (kalfsschenkel) *con risotto* en *cassoeula* (stevig gerecht op basis van groene kool en varkensvlees, inclusief ingewanden). In de bar-bistro kun je overdag terecht voor goede koffie. 's Zomers is er op het binnenplein een terras. via santo spirito 10 / via gesù 5, telefoon +390276001123, ilsalumaiodimontenapoleone.it, open ma-za 8.30-22.00, prijs €€, metro m1 san babila, m3 montenapoleone

⑪ **Cova Monte Napoleone** bestaat al sinds 1817. Je kunt er een kop koffie aan de bar nemen, maar als je het in stijl wilt doen, ga je in de tearoom tussen de chique Milanese dames zitten. Het is lastig kiezen tussen de zelfgemaakte bonbons en andere zoetigheden; een aanrader is de mini-*biancaneve* met banketbakkersroom en wilde aardbeien. via montenapoleone 8, telefoon +390276000578, pasticceriacova.com, open ma-za 8.30-20.00, zo 9.30-19.30, metro m1, m4 san babila

⑫ **Marchesi 1824** is een van de oudste en bekendste banketbakkers in Milaan en staat onder andere bekend om de *panettone*, een soort kerstbrood traditioneel gevuld met rozijnen en gekonfijte sinaasappel. De welgestelde Milanees – de panettones van Marchesi zijn vrij prijzig – gaat hier rond de kerst graag voor in de rij staan. Voor een koffie aan de bar betaal je net iets meer dan op andere locaties in Milaan, maar je krijgt er wel een bijzonder uitzicht voor terug. Let op dat de prijzen flink stijgen als je plaatsneemt aan een van de tafels. galleria vittorio emanuele II (1e verdieping, boven de prada-winkel; er is een aparte ingang), telefoon +390294181710, pasticceriamarchesi.com, open dagelijks 7.30-21.00, metro m1, m3 duomo

⑬ Eind 19e en begin 20e eeuw werd **Camparino in Galleria** regelmatig bezocht door componisten als Verdi en Puccini. Ook nu nog kun je 's morgens terecht voor een kop koffie met *brioche* op de begane grond. Op de eerste verdieping, vanwaar je uitzicht hebt op het Piazza del Duomo, geniet je van een aperitief of lunch. Probeer zeker de Campari Selz, het iconische drankje van deze zaak. galleria vittorio emanuele II, hoek piazza del duomo 21, telefoon +390286464435, camparino.com, open ma-za 9.30-0.00, zo 9.30-22.00, prijs €, metro m1, m3 duomo

29 Ook buiten Milaan wordt **Luini** geroemd om zijn *panzerotti*: kleine, gevulde en gefrituurde pizza's die oorspronkelijk uit de Zuid-Italiaanse streek Puglia komen. Het recept van het deeg is een goed bewaard familiegeheim. Je moet er even voor in de rij staan, maar dan heb je wel een heerlijke gevulde broodsnack.
via santa radegonda 16, luini.it, open ma-za 10.00-20.00, metro m1, m3 duomo

31 **Trattoria e Bottiglieria da Pino** is een van de weinige restaurants in hartje Milaan waar je nog voor een redelijk bedrag kunt eten. Op de dagelijks wisselende menukaart vind je voornamelijk gerechten uit de regio's Piëmont, Veneto en Lombardije, zoals polenta (rijstmeel) met gorgonzola, risotto en *ossobucco* (kalfsschenkel). Bij elk gerecht is er een passende wijn. Zorg dat je op tijd een tafel bemachtigt of reserveert, want het is meestal erg druk.
via cerva 14, telefoon +390276000532, open ma-vr 12.00-15.00, prijs €, metro m1, m4 san babila

33 Zo vlak bij de universiteit zijn de meeste bars, cafés en restaurants gericht op studenten; **Cantina Piemontese** is daarop een uitzondering. Hier proef je

voornamelijk gerechten uit de Piëmontese keuken, zoals tartaar of *vitello tonnato*, een soort rosbief met een saus op basis van tonijn en ei. Ze hebben ook een ruime keuze voor vegetariërs.

via laghetto 2, telefoon +3902784618, cantina-piemontese.it, open dagelijks 12.30-14.30 & 19.30-22.30, prijs €€, metro m1 san babila, m4 sforza policlinico

③④ **Colibri** noemt zichzelf een literair café. In het kleurrijke, vintage interieur drink je een cappuccino of koop je een boek; de kleine binnentuin is een uitstekende plek voor een *aperitivo*. Een bandje zorgt regelmatig voor livemuziek en de muren van de zaak worden vaak gebruikt voor kleine (foto)tentoonstellingen.

via laghetto 9/11, telefoon +393494016961, colibrimilano.it, open ma 9.00-22.00, di-vr 9.00-0.00, za 16.00-0.00, metro m1 san babila, m4 sforza policlinico

③⑧ **Tamo** is een 'mozzarellabar' waar je mozzarella in alle soorten en maten krijgt, zowel puur als verwerkt in salades of op broodjes. Bestel een *tagliere* (plank met kaas en/of vlees) of neem een bruschetta (geroosterd broodje) voor een eenvoudig diner. Het terras biedt uitzicht op de gevel van het Ca' Granda.

via osti 3, telefoon +390284080479, fb @tamomozzarellabar, open ma-za 12.00-0.00, prijs €, metro m3 crocetta/missori, m4 sforza policlinico

SHOPPEN

---

⑥ Ben je een liefhebber van denim? Loop dan de binnenplaats op en breng een bezoek aan de flagshipstore van **Dondup**. Naast jeans voor zowel mannen als vrouwen vind je hier pantalons, T-shirts en jassen. Er hangt een flink prijskaartje aan, maar alles wat je hier koopt is 100% made in Italy.

via della spiga 50, dondup.com, open dagelijks 10.30-19.30, metro m3 montenapoleone

⑦ Voor vrouwen die Prada of Gucci toch echt te prijzig vinden, is **Patrizia Pepe** een goed alternatief. Deze Italiaanse ontwerpster uit Florence maakt kledingstukken die je elke dag kunt dragen, maar ze hebben wel een vleugje glamour.

via alessandro manzoni 38, patriziapepe.com, open dagelijks 10.30-19.30, metro m3 montenapoleone

⑧ De meeste grote meubelmakers van Italië komen oorspronkelijk uit de regio Monza-Brianza, het gebied tussen Milaan en het Comomeer. Ook **Bottega Ghianda** heeft daar zijn oorsprong en de werkplaats is er nog steeds gevestigd. Er worden al tweehonderd jaar houten meubels gemaakt, die tegenwoordig worden ontworpen door bekende designers als Philip Starck en Tobia Scarpa. In deze showroom vind je een inspirerend overzicht van een deel van de collectie. via gastone pisoni 2, bottegagehianda.com, open ma-vr 10.00-13.30 & 14.30-19.00, metro m3, tram 1 montenapoleone

⑳ In een enorm gebouw aan het Piazza del Duomo zit het grootste warenhuis van Milaan: **Rinascence**. De oorsprong van het warenhuis, dat inmiddels in elke grotere Italiaanse stad te vinden is, ligt op deze plek. In 1865 werd het bedrijf opgericht en na de verwoestende bombardementen van 1941 realiseerde men het huidige gebouw. In het warenhuis vind je interieuritems en designerkleding, maar ook een foodhall met twee fijne dakterrassen. De jongere bezoeker gaat naar de **Annex**-verdiepingen, waar de kleding een meer urban stijl heeft. piazza del duomo / via santa radegonda 3, rinascence.it, zie website voor tijden, metro m1, m3 duomo

③① Bij **Maschio Gioielli** worden juwelen ter plekke ontworpen en in beperkte oplages gerealiseerd. Het personaliseren van de sieraden is bijna altijd mogelijk. Even verderop, op Via Cerva 1, is nog een tweede zaak – Maschio Freestyle – waar je zelf aan de slag kunt met het samenstellen van een sieraad. via cervia 18, maschiogioielli.com, open di-wo & vr-za 10.30-18.30, do 10.30-19.30, metro m1, m4 san babila

LEUK OM TE DOEN

---

② De **Giardini Pubblici Indro Montanelli** zijn aangelegd in Engelse stijl. Tot het einde van de jaren 80 was in het park een dierentuin; nu vind je er onder andere het **Museo di Storia Naturale**, het natuurhistorisch museum, en worden er evenementen georganiseerd. Voor een drankje ga je naar **Bar Bianco**. bastioni di porta venezia / corso venezia, open dagelijks nov-feb 6.30-20.00, mrt-apr & okt 6.30-21.00, mei 6.30-22.00, jun-sep 6.30-23.30, metro m1 palestro, m3 turati

③ Het **Civico Planetario Ulrico Hoepli** is het grootste en belangrijkste planetarium in Italië. In 1930 werd het geopend in bijzijn van Benito Mussolini, de leider van de toenmalige fascistische beweging, en Ulrico Hoepli zelf. Die laatste was opdrachtgever voor de bouw van het complex. In het planetarium worden meerdere keren per week voorstellingen vertoond waarin je meer komt te weten over het heelal en astronomie.

corso venezia 57, lofficina.eu, zie website voor tijden en prijzen, metro m1 porta venezia, palestro

⑨ Hoewel Giorgio Armani in 1957 naar Milaan kwam om geneeskunde te studeren, besloot hij al snel om een carrièreswitch te maken. Halverwege de jaren 70 richtte hij het bedrijf Giorgio Armani Spa op. Inmiddels is het merk veel meer dan alleen maar kleding. In de **Emporio Armani**-hub vind je een bar, hotel, een boekwinkel gericht op fashion en design, en een luxerestaurant. In het café kun je even de sfeer opsnuiven zonder diep in de buidel te moeten tasten.

via croce rossa, armani.com, open café ma-di & zo 8.00-19.30, wo-za 8.00-22.30, metro m3 montenapoleone

⑫ **Nilufar Gallery** begon in 1979 als galerie waar antieke tapijten en tentoonstellingen over deze objecten werden gepresenteerd. In de afgelopen decennia hebben ook meubels, zowel iconische designstukken als moderne objecten, een podium gekregen in deze zaak. Buiten het centrum van Milaan, in Via Lancetti, is het enorme **Nilufar Depot**; hier worden hedendaagse limited edition-stukken naast interieurobjecten uit de 20e eeuw tentoongesteld.

via della spiga 32, nilufar.com, open ma 15.00-19.00, di-za 10.00-19.00, entree gratis, metro m3 turati, tram 1, 2 piazza cavour

⑭ Waar nu een luxehotel en winkelgalerij is, was tot een aantal decennia geleden een klooster dat in de 16e eeuw werd opgericht door de aartsbisschop Carlo Borromeo. Hij leefde in de periode waarin de kerk versoberde; dat zie je ook terug in de architectuur van het gebouw. De Milanese architect Michele de Lucchi, die het pand heeft omgetoverd tot **Portrait**, heeft deze soberheid weten te behouden. Op de indrukwekkende binnenplaatsen vind je een aantal kledingzaken, een bar en een restaurant.

via sant'andrea 10, metro m1, m4 san babila, m3 montenapoleone

⑮ Vooral in het weekend en in vakanties wordt **Via Monte Napoleone** een soort boulevard waar de welgestelde shoppers niet alleen komen om kleding te scoren, maar ook om hun (dure) auto aan het publiek te showen. Omdat de gemeente het verkeer in het centrum wil reduceren, wordt het aantal auto's in deze straat in de komende jaren echter waarschijnlijk drastisch verminderd.

via monte napoleone, metro m1, m4 san babila

⑯ Het **Teatro alla Scala** uit 1778 had ten tijde van opening de grootste opera-zaal van het Europese vasteland. Veel beroemdheden, zoals Maria Callas en dirigent Toscanini, hebben hier opgetreden. Het interieur is bekleed met rood fluweel en gedecoreerd met goudkleurige ornamenten. Reserveer tijdig via de website als je een voorstelling wilt bijwonen en zorg voor de juiste kleding. Wil je op de bonnefooi langsgaan? Op de avond van de voorstelling krijg je tot 25 procent korting op nog niet verkochte tickets; de ticketshop vind je naast de hoofdingang. Als alternatief breng je een bezoek aan het **Museo alla Scala**, vanwaaruit je een blik in het theater mag werpen.

piazza della scala, teatroallascala.org, zie website voor tijden en prijzen, metro m1, m3 duomo